

Vilhelm Moberg om rättsskandalerna

I en i dag utkommen skrift — "Komplotterna, Affärerna Unman och Selling" — har författaren Vilhelm Moberg beskrivit och analyserat några av de senaste rättsskandalerna och härtill knutit allmänna reflexioner. I sin korthet och koncentration är skriften kanske Mobergs bästa på detta område. Referaten är koncisa, ironin är skarp utan att mer än i någon enskild sats slå över i det enkelt retoriska, det ursinne inför orätten som uppbar skriften är behärskat, men borde i sin äkthet och styrka göra intryck på dem som inte är helt förgiftade av partisinne eller tilläppte av slöhet. Det är en spännande, nyttig och folklig skrift — den bör läsas och den kommer att läsas. Vi måste glädja oss över att en av våra främsta författare har tid och kraft att ge upplysning och väckelse i dagens väsentliga frågor.

Moberg behandlar närmast Unman- och Sellingaffärerna, men han berör också andra vanhedrande händelser och handlingar inom rätts- och förvaltningsverksamhet under de senaste åren. Det är en kavalkad av hjärta oförrätter, tystnad, förljugenhet och hemlighållande, kringgående rörelser för att dölja och översläta, servilitet som kallar sig lojalitet och belönas som sådan, påtryckningar och eftergifter för att gömma sanningen, vilseleda medborgarna och skydda felande i höga ställningar. En rad av landets främsta dignitärer arbetar under åratat för att ömsevis hjälpa, skrämna och näpsa en person som sedermera blir dömd till ett högt straff för handlingar som dessa dignitärer känt till och genom sitt uppträdande stundom främjat; syftet är att överskylda den brottsliga förbindelse med monarken. Saken blir känd, trots att även massan av tidningar är "lojal" — men ingenting sker, och dignitärerna fortsätter som om ingenting hänt. I samma affär blir klarlagt att en polischef i Stockholm mottagit dyra gåvor av brottslingen och fungerat som mellanhand vid de uppifrån beordrade inköpen av dennes avslöjande tryckalster

— polischefen sitter kvar i åratat utan att någon åtgärd vidtas mot honom. Överstätt-hållaren, än mera komprometterad i detta sammanhang, blir pensionerad i vanlig ordning, försäkras officiellt om regeringens förtroende — den ende svensk som har en dylik försäkring på fickan — och gör succès med en bok där han söker rädda sig själv genom att offra sina höga kumpaner. Justitiiekanslern och justitieombudsmannen bidrar genom ovederhäftiga och överslättande utlåtanden under åratat att hindra klarläggande av en rättsaffär; den förstnämnde har panna att föreslå en lagändring som skall göra även befogat "vanryktande" av ämbetsmän straffbart. Justitieministern lämnar gång efter

annan i riksdagen bevisligt falska uppgifter i aktuella rättsaffärer; bland annat går han i god för att vissa hemliga handlingar fullt motiverar en diskuterad åtgärd — men när de hemliga handlingarna kommer på bordet måste han själv och alla andra erkänna att de inte var ett gott stöd för åtgärden, utan tvärtom. Naturligtvis sitter justitieministern kvar, som om ingenting hänt. Vetenskapsakademien söker bli av med en misshaglig tjänsteman genom att få honom förklarad sinnessjuk, och medan denna fråga utreds söker en representant för akademien påverka utredaren.

Detta är blott några viktiga exempel bland de många som skulle kunna anföras. Det är underligt att i ett land som vårt — där rättsskipning och förvaltning i det hela utan tvivel stått och står högt — så många skandaler inträffat under kort tid. Underligare och mera skrämmande är i grunden en annan sak: att man genom sol, slarv och mjäktighet underlåtit att ingripa med snabbhet och bestämdhet och att de ansvariga överhetspersonerna kunnat bevara sina positioner, stundom också sin auktoritet och till och med sitt "medborgerliga anseende". Detta är det mest oroande. Varpå beror det? Det är skäl att dröja vid några, delvis av Moberg berörda förklaringsgrunder.

Hygglighetskulten och kamraderiet har med de politiska motsättningarnas minskning blivit en farlig faktor i vårt offentliga liv. Hur många gånger har det inte i riksdagen, pressen och det privata sagts exempelvis att justitieministern är en snäll och hygglig man. Det är säkert riktigt, han verkar snäll och hygglig, ingen tror att han är elak eller korrupt eller något sådant. Men hyggligheten är inte nog, allra minst då den är tillräckligt utspädd för att tillåta vederbörande att lämna uppenbart falska uppgifter. Och den hygglighet som ytrar sig i ovilja att inskrida mot oförrätter och dem som begått orätt är inte någon önskvärd egenskap alls, den är ett vackert namn för pliktförsummelse och oduglighet. Kamraderiet driver hygglighetskulten ett steg vidare. Inte bli ovän med en person — åtminstone inte en honnörsperson —, inte säga ifrån så skarpt att det blir svårt att nästa gång dunka varann i ryggen och glamma vid middagsbordet; det tenderar att bli en levnadsregel för våra parlamentariker. Demokratien kräver värdegemenskap, det är sant, men den kräver inte denna allt utsuddande och försonande kamraderiet. Inför den flamsiga gemytligheten verkar strävheten hos en Karl Staaff, en Carl Ekman eller en H. J. Hammarskjöld uppriskande. Den nuvarande politiska konstellationen gynnar oansvarighet hos överheten. Socialdemokraterna försvarar sina ministrar, ministrarna försvarar eller fördöljer obehagliga ting som gäller statens affärer, och så blir vårt största parti, som en gång så kraftigt inskred mot oförrätter och äm-

betsfel, ett överhetsparti med dåligt samvete. Ett behov av att anpassa sig efter tradition och konvention spelar väl också in då man så gärna anlägger den välsinnade korrekthetens uniform. Högern åter bevarar sin gamla kärlek till överheten, även sedan makten gått förlorad; här är den subalterna inställningen naturlig, inte mödosamt förvärvat som hos socialdemokraterna. "Svenska Dagbladet", konstaterar Moberg, "upprätthåller alltjämt på ett konsekvent och värdigt sätt sin ställning som vårt främsta tidningsorgan för den officiella förljugenhetens vidmakthållande." Av liberallerna kan man vänta sig mera, och några av dem, främst Waldemar Svensson, har vågat säga vad som bör sägas. Men även inom detta parti är viljan att oklanderligt ingå i miljö ett ganska effektivt bindsle-

Vi saknar, skriver Moberg, "den folkopinion, som innefattar alla samhällsgrupper och grupper, som står utanför alla partier och organisationer — en medborgaropinion, som består av människor, som är innerst inne i sina hjärtan upprörda över begångna rättsövergrepp mot den enskilda individen". Det är riktigt och väsentligt. De flesta frågor: Leder jag, min organisation, mitt parti av denna sak, får jag lägre lön, får mitt parti färre röster? Och när svaret är nej anses frågan inte angå oss. Detta, att samvetet anförtros åt kollektiviteten, liksom sparpengar till en bank, är utan tvivel bakgrunden till vad som hänt och händer. Medborgarna måste inse att det här är den enskilde som hotas, och därmed alla.